

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Observatoriulu ese de doue ori in septemana, mercuria si sambat'a.

Pretiu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. seu 22 franci, pe 6 luni 6 fl. seu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

Ori-ce inserate,

se platecu pe serie seu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adrese de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 68.

Sibiu, 25/6 Septembre 1879.

Anulu II.

Date statistice despre instructiunea publica in Ungari'a si Transilvani'a.

Ori-câte informatiuni oficiali si neoficiali se publica in fiacare anu despre starea scóloru din aceste tieri, ele totusi sunt cunoscute fórte reu sau nici-decum in afara, din care cauza apoi se si audu opiniunile cele mai extravagante in acésta materia. Aici in Transilvani'a de câteori a publicatu ministrulu anuariu generale despre scóle, totdeauna diariile romanesci au reflectatu la informatiunile date si au reprodu su celu puçinu cifrele principali comparative. Cu tóte acestea ni s'a intemplatu intre altele se audimu, cà cu oca siunea desbateriloru dietali de asta-primavéra, decurse asupra proiectulu fatale de limba, chiaru si unii romani din Romani'a rationá asia, cà orice statu are dreptu se puna orice limba va voi in scólele sale; éra unii mergea si mai departe in a loru naivitate, cà compará pe cele 10 milióne de poporatiuni ne-magiare din Ungari'a, Transilvani'a si Croati'a cu cele 50 mii de ciangai din Moldov'a. Acei „ómeni buni, dara musicanti rei“, nu avea nici-o idea celu puçinu de urmatóriele inpregiurari :

1. Cà in Ungari'a statulu cá atare, de candu existe elu, mai niciodata nu a infintiatu nici unu institutu de cultura pâna in timpulu mai dincóce, ci cà scólele multe puçine, bune rele cum érá, fusesera intemeiate si tinute de bisericelile fiacarei confessiuni si de nationalitati, din averile si pungile loru particulare.

2. Cà chiaru si pâna antierti (1877) statulu Ungariei si comunele politice nu avea mai multe scóle ale sale decâtu 1731; din contra numerulu scóloru confessionali, adeca care sunt proprietatea comuneloru bisericesci de diverse nationalitati, este de 13,755! éra in aceste scóle confessionali, pe care statulu nu le ajuta mai cu nimic, ambla preste 1 milionu si 500 mii de scolari, si abia 40 de mii in ale statului.

3. Cà statulu Ungariei nici pâna in dio'a de astadi nu dá in budgetulu culteloru si alu instructiunei mai multu cá 1½ procente din venitul totale alu seu. Pâna in anulu 1868 in budgetulu Ungariei pentru culte (bisericu, cleruri de 6 confessiuni religióse) si pentru scóle, nu figurá nici atáta, ci abia 1 milionu si 74 mii fl.

De aci inainte apoi acésta cifra se urcá successive, pâna ce ajunse in a. 1873 la 4,620.404 Aceeasi inse scadiu in 1875 la . . . 3,992.744 Si se urcá éra in 1878, inse numai la 4,101.083

Dara nici din aceste sume ajutóriele nu se dau mai nicidecum la scóle confessionali, ci se copere din ele cu totulu alte spese, cum platile la personalulu ministeriului culteloru, la inspectori si la alte organe administrative, la universitatea cea noua din Clusiu, la scólele proprie ale statului, la altele noue magiare, câte se facu prin tinuturi locuite de romani, serbi, ruteni, slavaci, spre a'i magiarisá din temelia, cà se nu se mai cunósca nici urmele loru.

4. Aceia carii punu câte 3 milióne romani, 2 milióne germani, 5 milióne slavi in aceeasi linia cu 50 mii de ciangai din Moldov'a, sau cu 200 mii de jidovi fóra vreo patria, sau cu 20—30 mii de mohamedani ori bulgari din Dobrogea, se pare cà nici nu viséda ce principiu tiranicu apara si la ce propaganda perversa deschidu ei cale larga chiaru in patri'a loru pentru viitoriu prin aceea, cà recunosc dreptulu maioritatiloru de a omori pe minoritati, sustinu doctrin'a selbatica, cà si cum unu statu ar avea dreptu de a nimici potestatea parintésca, de a obligá pe parinti, cà se dea pe fiii si pe fiicele loru la scólele unde nu voru ei, ci unde cere statulu. Ei nu simtu ce lovitura cumplita dau ei libertatiei prin aceste doctrine ale unui despotismu gretiosu. Preste aceste, acei rei musicanti nu sciu nici se distinga intre popóra care au din vechime scóle proprii si literatura nationale, si intre altele care n'au nimic din aceste. Pe ciangai nu ia inpedecatu niciodata nimeni pe lume cà se nu'si faca scóle, si chiaru de aru fi voitu a'i inpedecá, nu ar fi potutu, din cauza cà fiindu ei de religiune rom.-catholici si dandu'lise preoti totdeauna de cátra scaunulu Romei, orice sila li s'ar fi intentatu din partea gubernulu moldovanu, indata aru fi saritu poterile catholice, mai alesu Franci'a si Austri'a in apararea loru, precum au saritu totdeauna, buna-óra pentru catholicii maroniti din Libanu, pentru cei din Bulgari'a, Bosni'a si din insulele marei mediterane. Las' inse cà ciangai in 3—4 sute de ani n'au voitu se'si faca nici o scóla din averea loru bisericésca sau din pungile loru, nici in limb'a loru, nici in alt'a ori-care, dara n'au venitu nici cei de o religiune si de o nationalitate cu ei cá

se'i ajute intru a se cultivá si a esi din nesciintia. Cu totulu altu-ceva s'au intemplatu pe la noi, unde spre ex. in Transilvani'a pâna in a. 1848 amblai cu banii in mâna cà se'ti faci scóle, gimnasiu, seminaru si nu te lasá. Dara apoi ce literatura si ce civilizatiune au ciangai in desiantiatulu loru dialectu, cà se poti dice, cà cu scól'a romanésca le-ai omori literatur'a loru? Ei n'au nimic. Cu tóte acestea nimeni pe lume nu'i inpedeca nici astadi dela cultivarea limbei proprie magiare, dara nu o voru ei insii, cà nu le place se se isolede prin trens'a de tóta lumea cealalta. Ce veti dice inse la acestu spectacolu ne mai vedutu si ne mai auditu, de a voi cineva se'ti inchida calea, cà tu, unu poporu latinu, ce vorbesci si scrii unu dialectu latinu, se nu poti intra in comunicatiune literaria, scientifica, nationale cu poporale de origine latina; unu poporu care au datu lumei intregi probele cele mai stralucite, cà elu se cultiva si civilizéda, face progrese minunate, póte prosperá si a fi fericitu cu limb'a sa, cu dialectulu seu, care'i deschide portile largi pentru totu ce se numesce sciintia si arte, antica si moderna.

Anuariulu scolasticu ungurescu s'a publicatu asta-data si in limb'a germana, din cauza cà se vediu, cà publicarea lui numai in limb'a magiara, cu totulu straiha pentru popórale europene, nu vine niciodata la cunoscinti'a luminatulu publicu europénu, in care nu invétia nimeni limb'a magiara, ci bietulu magiaru daca vrea se ésa in afara si se nu móra de fóme indata dincoala de Laita si de acoala inainte in tóta lumea, nu are in càtrau, vrea nu vrea, trebue se invetie bine macaru limb'a germana, daca nu si pre cea francesca.

Din acelasu anuariu mai aflamu, cà in Ungari'a inca totu mai sunt 568,314 baiati si baiate, care nu mergu la nici-o scóla; chiaru si dintre germanii Ungariei vreo 24% nu vedu scóla cu ochii; éra dintre celelalte nationalitati câte 45—60 procente nici nu sciu ce este scól'a, mai alesu daca vomu reflectá, cà mai multe raporturi scolastice sunt pline de informatiuni false.

Frequentarea gimnasieloru a scadiutu din ce fusesse mai inainte, ceea ce se cunósce din tabellele comparative. Asia de ex. :

In a. 1869 s'au aflatu in tóte gimnasiele scolari 35,227; in 1874 numai 26,273; pâna in 1877 au mai crescutu la 31,457.

Foisiór'a „Observatoriului“.

Germanii si jidanii in Russi'a.

de

Angelo Degubernatis.

Traducere din italianesce de: V. P—u. *)

Russii au in cas'a loru doi inamici declarati, doi rodietori nesaturabili, pe germanu si pe jidanu. Jidanulu a fostu totdeauna fórte reu tractatu din partea russiloru, si nici astadi nu se bucura de nici o stima. Officiele mai inalte i sunt inchise; nici o familia nobila nu s'ar inrudi cu o familia jidana; poporulu insusi considerá pe jidanu cá pe unu poporu blastematu de Ddieu si nu se demite la nici o legatura intima cu densulu. Dar' jidanulu are bani si cunósce poterea, pe care o au banii in dilele nóstre; Shylock a trecut din Veneti'a catra miédianópte; e spurcatu, avidu, sgárcitu; paciente, scie asteptá; intieptu, scie se caute si se se servésca de oca siuni. Domnulu russescu si polonu e fórte rasipitoriu. Invetiatu mai inainte de stergerea iobagiei se chiertuiesca multu in o lenevire fericitá si sanetósa, nu póte renuntia la aceste datine stramosiesci, de a midiolócele i se inpuçinédia din di in di. Germanulu cu jidanulu conspira inpreuna spre ruinarea unei case aristocratice; se invertescu in juru'i; o ajuta a se ruiná, a cadé; candu nobilulu proprietariu e obligatu se isi vendia tóte ale sale, cà asia se scape de persecutiunile creditorulu sei, ce sunt mai alesu, ebrei si germani, se afla mai totdeauna vr'unu altu jidanu seu germanu dispusu se cumpere indata cu banii gata, dar' cu unu pretiu fórte

scadiutu dominiurile si pamenturile immense ale acestuia. Statistic'a nu a computatu inca, pre cátu sciu eu, numerulu pamenturiloru si fabriceloru trecute din posesiunea d-niloru russi in aceea a jidaniloru si germaniloru. Dar' din cátu am potutu pricepe din plangerile proprietariloru russesci, celu puçinu a patr'a parte a pamenturiloru si fabriceloru ce au schimbatu proprietarii de 20 de ani incóce, au trecut din posesiunea russiloru in manile negutiatoriloru evrei si germani. Germanulu ocupa de secolu câteva provincie baltice din Russi'a; elu, ce e atatu de virtuosu pâna ce sta a casa, indata ce ese din cas'a s'a, devine vampiru pentru strainu; mai antaiu de tóte merge la Petersburg, si invétia art'a de a ajunge in scurtu tempu la cele mai inalte graduri in administratiunea civila si militara. Germanulu possede fórte ade-seori energi'a, ce i lipsesce mai totdeauna russulu, are o vointia de feru si unu egoismu puternicu. Elu scie ce vré, si voiesce totdeauna ceva precisu, ceva practic si voiesce in genere numai pentru sine. Germanulu e domnu preste trei patrarie din scólele si politia russésca; asia dara ánim'a statulu russescu e ánim'a mai alesu germana. In genere sunt germani panerii, germani medicii, farmacistii, si asia se póte dice cà si viéti'a materiala a russiloru e in o parte considerabila in manile germaniloru. Russulu se apuca de multe, dara elu insusi stringe puçinu; germanulu se apuca de puçine, dara stringe multu. Germanulu e nascutu domnitoriu si afara de cas'a s'a devine pré usioru sugatoriu de sange. *) De aceea in Russi'a mesurile cele mai despotice a le gubernulu sunt recomandate mai totdeauna de functionari germani. In diu'a, candu germanii n'aru mai fi maestrii politiciloru si diplomatiloru, Russi'a ar incepe se respire puçina viéti'a libera. Acésta se póte judecá si din unel' districte russesci, unde elementulu germanu n'a schimbatu inca datinele patriarcali a le russiloru. Eu m'am miratu tare cu oca siunea unei visite ce am facut'o inpreuna cu unu verisioru alu

sociei mele la penitentiulu din Dmitroff, gubernulu Moscovei. Nu érá nici unu pazitoriu la port'a dela strada, ce am aflat'o deschisa; portariulu ce e totuodatu si pazitoriu, érá chiamatu la unu spitalu, unde facea nu sciu ce serviciuri. Tóte usile inchisórei erau deschise. Eu intrebai atunci pe domnulu K. ce me insociá, déca cas'a e desiérta. Elu me invitá se intru. Erau in cas'a intréga vr'o cincispredece arestati, condannati, unii la puçine luni, alii la 1—2 ani de inchisóre; erau inpartiti câte doi trei pentru fiacare camera si stateau cu manile si peciórele libere redimati pe patu, fara a se misicá. Ne veduira intrandu si se sculara cu respectu. Sociulu meu ii intrebua unulu câte unulu, pentru ce culpa sunt pusi la inchisóre; respunsera toti cu sinceritate acusandu-se unii cu furtu, alii cu fapte violente implinite in betia, alii pentru vatemarea starostelui (judelui comunale) si asia mai departe; nici unulu nu se plangea cà pedéps'a i ar fi fara cauza. Numai unulu din trensii rugá pe domnulu K. se i obtina favorulu de a poté merge pe lunile de vara a casa, cà se ajute parentiloru sei betrani la secerisiu, promitiendu cá dupa terminarea lucrariloru de campu, ar sustiné bunu bucurosu o pedéps'a dupla. Poporulu russescu respectéda multu auctoritatile si legea; unu sentimentu cá acesta, asia dicundu religiosu, e asia de generalu, cà de ar cutesá se se revólte vr'unu nefericitu, ar avé opiniunea intregulu seu satu contra sa, care s'ar uni cu executoriulu legei cá se-lu pedépsésca. De aci vine cà politia are o potere patriarcala asupra poporulu russescu. Dar' germanii nu au acelasu conceptu despre politia; si bismarkismulu ce domnesce astadi in gubernulu russescu candu se tractésca de a suffocá insurectiunile polone, seu de a face processuri contra juniloru revolutionari, e mai alesu oper'a consiliulu si instructiuniloru loru. Cátu sunt de departe acesti germani de acei ideali, ce ne-am invetiatu se-i iubimu in opurile lui Goethe si Schiller!

*) Vedi: „La Russi'a descritta e illustrata da Dixon, Biancardi, Moynet, Vereschaguine, Henriet e Vámbéry e dal prof. Angelo de Gubernatis“. Milano 1877.

*) Cu totulu altu-ceva scrisese Rotteck in isto-ri'a sa. Not'a Red. Obs.

Dela unu timpu încôce un'a parte a tenerimeii camu din cl. a 4-a gimn. se trage la scôlele militare si face fôrte bine, din cause invederate, pe care inse totu avemu se le mai desvoltamu cu alta ocaziune. Multi tineri esu de prin scôlele primarie si trecu la invetiare de profesiuni. Bine facu si acestia, nu inse inainte de a amblá la scôle cu bunu progresu celu puçinu câte 6 ani.

Cu tóta scaderea numerului gimnasiastiloru, celu alu studentiloru dela universitatea din B.-Pest'a totu s'a inmultitu preste mesura, cà-ci unde erá pana in a. 1873 la tôte facultatile 2525, in a. 1878 au fostu 2952. Majoritatea relativa o facu juristii, adeca aspirantii la ranguri „de domnu mandru si flamendu.“ Advocatii s'au inmultitu in Ungari'a si Transilvani'a, precum nu se mai vede nicairi in lume, decátu póte in Londr'a, unde alérge dupa tine pe strada, cá se te intrebe ce processe ai.

Revista politica.

Sibiu, 5 Septembrie st. n. 1879.

Cris'a provocata in conducerea afaceriloru esterne ale monarchiei austro-ungare, prin demissionarea comitelui Andrassy pare, a luá acelasiu caracteru ce ilu are si cris'a orientala, adeca acela alu nomolirei. N'ar fi pentru prim'a óra si prin urmare nici lucru surprindietoriu, deca in „imperiu in probabilitatiloru“ ar aflá si cris'a actuala in ministeriulu de esterne unu desiodamentu cu totulu opusu asteptariloru avute si a cursului firescu alu lucruriloru. Se audira adeca in tempulu din urma voci oficióse si semioficióse, care dá a se intelege cá remanerea comitelui Andrassy la postulu seu si retragerea demissionii sale n'ar fi tocmai unu lucru imposibilu; cu atátu mai virtosu acuma, candu politic'a sa a inceputu se triumfedie si se aduca fructele atátu de multu dorite.

Venirea principelui Nichita alu Muntenegrului la Vien'a, ce avú locu in 2 l. c.; apropiat'a incheiere a unoru conventiuni cu Muntenegrulu si Serbi'a, asemenea aceleia ce au fostu incheiate la tempulu seu Russi'a cu Romani'a; initiarea pana acuma nesangerósa a ocuparei pasalicului Novi-Bazar ce astadi este o fapta implinita; consolidarea relatiuniloru amicabile si intime intre Prusso-Germani'a si Austro-Ungari'a in urm'a intalniriloru dela Gastein, tôte acestea si inca altele mai multe sunt considerate de càtra organele oficióse cá totu atâtea triumfuri diplomatice ale semi-demissionatului com. Andrassy, cari probédia cá densulu este uniculu barbatu de statu providentialu si nedispensabilu alu monarchiei si cá prin urmare n'are cauza de a se retrage tocmai acuma dela postulu seu.

Logic'a acésta a foiloru oficióse este justa; dar' apoi atuncea pentru ce s'au provocatu si inscenatu cu atáta sgomotu cris'a ministeriala, deca ea n'avea altu scopu decátu se probedie pe deoparte, puçin'a poporitate de care se bucura comitele Andrassy si politic'a sa la popórale monarchiei, éra pe de alta parte, cá densulu este nedispensabilu si totudeodata angajat moralmente a stá la postulu seu si a luá raspunderea pentru tôte consecintiele originalei si noiei sale politice inaugurata in Orientu? La acésta intrebare, deca cumva comitele Andrassy isi va retrage demissiona, se póte raspunde cá desulu a imitatu si nu fara succesu pe principele de Bismark, care ori de câte ori intimpina vre-o greutate séu opositiune in parlamentu, ori din partea camarilei isi dá demissiona pentru cá apoi totudeatâtea ori se si-o retraga frumusielu. Vedemu deci, cá pentru de a fi cineva unu mare diplomatu, trebuie se fia si unu bunu si eminentu actoru pe scen'a luciósa a diplomatiei, pentru cá fara contradicere, diplomatulu care scie se'si aléga momentulu de a isi dá demissiona, trebuie se fia unu actoru diplomaticu consumatu. In totu casulu este mai onorificu si mai demnu de unu ministru a se duce de buna voia si la tempu, de câtu se astepte se fia invitatulu a se duce.

Pentru diu'a de 31 Augustu a. c. conducetorii si capii partidei nemtiesci „fidela constitutiunii“ au fostu convocatu la Linz o conferentia politica cu scopu de a se discutá si a se luá decesiuni definitive asupra atitudinii ce trebuie se ia fatia cu politic'a cabinetului Taaffe. La acea conferentia au fostu presenti 73 deputati, éra alti vre-o 50 s'au declarat prin scrisu si prin telegrafu cá consimtu la decisiunile ce se voru luá de càtra acea conferentia. Resultatulu acelei conferentii a fostu: cá s'au primitu o resolutiune elaboratu de o comisiune ad hoc, constatátore din 13 deputati, prin care se declara resbelu formalu actualului cabinetu cu care nu voru se intre in nici unu feliu de transactiune. Totuodata se ficsara cunoscutele puncte ale programei nemtiloru centralisti.

In acelasiu timpu inse, comitele Taaffe publica

prin organele sale unu feliu de programa politica a cabinetului seu, care este din punctu in punctu aprópe identica cu aceea a opositiunii nemtiesci. Prin acésta comitele Taaffe a voitu se paralisedie actiunea opositiunii nemtiesci, desarmandu-o si aruncandu confusiunea intre partisanii ei. Intru câtu i va fi succesu acésta, se va vedea in decursulu sesiunii parlamentare a Reichsratului, acarui conchiemare se astépta pe la finea lui Septembrie.

Dincóce de Lait'a adeca in Ungari'a, dupa ce au trecutu furtun'a provocata prin scandalósele descoperiri despre coruptiunea domnitóre, ne bucuramu de liniscea politica a „stagiunii mórte“, care permise si d. ministru-presiedinte K. Tisza a se duce liniscitu se folosésca baile de mare dela Ostende.

Imperatulu Wilhelm dupa ce avú intalnire cu imperatulu Austriei la Gastein aflá cu cale a se duce la fruntari'a russo-germana unde in 3 l. c. se intalni la Alesandrowo cu bunulu seu aliatu si frate imperatulu Alesandru. Acésta intalnire a celoru doui imperati nordici isi are óresi-care insemnatate politica, fatia cu resbelulu diaristicu ce a decursu in tempulu din urma intre cancelariulu germanu si celu russescu.

In decursulu calatoriei d. Vasile Boerescu, ministru de esterne alu Romaniiei, pe la diferitele cabinete europene, s'au vediatu mai pe fiacare di publicanduse nisce pretinse convorbiri cu ministru romanu asupra cestiunii israelite. Relativu la acele convorbiri „Monitorulu“ publicá urmatoriulu comunicatu:

„Diferite diare din strainetate au publicatu nescie conversatiuni ce d. Boerescu ar fi avutu cu mai multi diaristi si corespondenti: aceste conversatiuni au fostu reproduse si de càtra mai multe din diarele romane.“

„Gubernulu dá cea mai formalá desmintire conversatiuniloru ce se atribue d-lui Boerescu.“

„Se publica in extenso depesiea in acésta privintia ce d. ministru alu afaceriloru straine a tramisu din Paris, unde se afla:

„Bine-voiti a desminti prin „Monitoru“ tôte „conversatiunile ce mi se atribue cá am avutu cu „diferiti diaristi si corespondenti; acésta este o „curata inventiune. Limbajulu ce am tinutu pe „langa tôte cabinetele si modulu cum am aপরatu „interesele tiei voru fi in curendu cunoscute de „tóta Europ'a si judecate de tíera.“

Corespondentie particulare ale „Observatorului“.

— (De sub Poian'a Tomei, 30/8 1879). — Loculu cestiuniloru scolastice, precum la alte popora, asia si la noi Romani, ar trebui se fia in „foile scolastice“, de cari, multiamita ceriului, avemu cateva. Dorere inse, cá acestea, din caus'a prea veditului ne-spriginu materialu sunt marginite a apare numai de 2 si 1 intr'o luna, si prin urmare nu sunt in positiune de a satisfacere urgenteloru intrebari si respunsuri, critice si contra-critice etc. de pre vastulu terenu alu invetiamentului. — Din impregiurarea amintita sunt silitu a rogá pre onorat'a redactiune, cá se binevoiesca a'mi concede puçinu locu in colónele diariului „Observatorulu.“ — In Nr. 57 alu acestui pretiuitu diariu, Dlu P. M. Brusturelu face unu raportu despre activitatea Reuniunii auto-didactice a invetiatoriloru romani adunati in Clusiu, unde — intre altele — dice: „In convenirea I tienú d-lu invetiatoriu Joanu Germanu din Sabesiu o prelegere de proba din gramatica limbei romane si anume „despre substantivu.“

Propunerea a reusitu câtu de bine, multumindu pre deplinu fôrte numerosulu auditoriu.

Punctulu de culminatiune alu convenirii a fostu critic'a publica asupra prelegerei. — Mi ti-lu lua adeca mai antaiu Nassaudeanulu la trei parale pre d-lu propunatoriulu si-i dadú materialu destulu pentru replica. — Apoi urmá Salisceanulu, Seceleanulu si Siomcuteanulu... pana candu i veni unu colegu in mente, cá nu e nimicu mai usioru, decatu a vedé tiandur'a in ochii altor'a. — Bârn'a in ochii proprii e dupa parerea mea aceea, cá ne tienemu prea strictu de regulele invetiate din manualele pedagogice si prin acésta alunecamu catra pedantismu (!) Credemu in infalibilitatea doctrinei preparandiali si negligemu a ne conformá in didactic'a nóstra, naturei si caracterului poporului nostru. — Romanulu e talentatu, ageru in cugetarile sale si possede o fantasia vivace; nimicu dara nu póte fi mai contrariu naturei sale de câtu pedantismulu nemtiescu. Romanulu are ánima móle, sentitóre si susceptibila si nimicu nu'lu póte degustá si instrainá mai multu, de câtu o tractare dura si sicanare pedantica.“

Ori care omu consciu de chiamarea sa, vediatu si audindu tractanduse cestiuni ce cadu in sfer'a specialitatii sale, si observandu cá modalitatea desbaterii acelor se abate dela calea adevéului, e datori, in interesulu causei, cá la rondulu seu, chiaru si neprovocatu de nimeni, se'si desvelésca vederile sale in respectulu lucrului de subt intrebare.

Dupa prelegerea de proba ad. I. G. publiculu celu fôrte numerosu erá curiosu a sci, cá óre bine a instruatulu d-lui pre elevi? Conclusulu se póte deduce din impregiurarea, cá indata dupa aceea se insinuara pe róndu criticantii amentiti de d. Br. cu Nassaudeanulu mai in urma. Acestia tienendu contu de de-

vis'a reuniunii auto-didactice, care a fostu si este „sinceritate“, si-au desfasuratu fara nici o patima, procedur'a lor la tractarea conceptului „substantivu“, acelu procesu dicu, care l'au usatu in frumósele prace de 5, 10 ba si 20 de ani, pre maretiulu, inse totu asia si de spinosulu terenu alu scólei. — Observarile criticantiloru au potutu se luminedie nu numai pre cealalti invetiatori, ci si pre instructorulu I. G., ba chiar' si prs P. M. Brusturelu. Decumva ar fi observatu vr'unu invetiatoriu séu dora d. Brusturelu, cá acelea au fostu numai baremu câtu e negru subt unghia subiective — séu altcum —; atunci loculu resturnarei acelor a fostu acolo in siedintia publica; cá-ci de siguru cá vinovatulu ar fi recessu dela sustinerea assertiuniloru sale nefundate. De órece atátu invetiatorii câtu si d. Br. nu si-au facutu vre-o reflexiune la observarile criticantiloru, onoratii cetitori potu conchide, cum voru fi fostu acelea. — Ce se tiene de replic'a, ce ar fi potut'o face d. instructoru I. G. din materialulu criticeii Nassaudeanulu, apoi eu credu cá acésta o va primi si acum cu cea mai mare placere, cu modest'a observare cá loculu — de cumva se póte — se nu fia in diarele politice; cá deca voiesce cá se nu auda nimenea, si astfelu se póta fi siguru cá de cért'a-le didactica, precum si de remuneratiunea, ce o va primi unulu din doui, dupa inchieare, afara de Socratii surceiloru romani, altii cine scie pana candu nu voru audi, atunci acela se fia in o fóia scolastica pana candu mai avemu.

D-lu P. M. Brusturelu imi va dá a crede, cá observatiunea acelu colegu, n'a fostu de intielesulu ce ilu pretinde d-lui, prin urmare fara vestmentu de tianduri si barne. Acestu modestu colega si amicu a sciutu cá acestu proverbu nu numai cá nu prea are intr'are prin siedintie publice, dara apoi nici cá se unesce cu natur'a adevéatiloru invetiatori, a carora santa chiamare este de a pledá mieiloru sei judecatori, despre unu lucru cu tóta atentiunea, avendu in vedere totudeauna adevéulu si dreptatea.

De altcum se fia siguru d. Brusturelu, cá criticantorii n'a trecutu cu vederea dis'a domnediescului invetiatoriu: „Nu voiescu mórtea peccatosului, ci se se întórca si se fia viu;“ ci in conformitate cu acésta si considerandu insemnatatea criticeii, care este: luminaarea si indreptarea, nici decum inse arderea si seducerea óre-cui, au criticatu prelegerea amintita.

V—i—o—iu.

ACADEMIA ROMANA.

Sesiunea extraordinaria.

Procesu-verbalu Nr. 23.

Siedintia din 19 Iuniu st. v. 1879.

Siedintia se deschide la 9 óre a. m.

Se dá lectura procesului-verbale alu siedintiei precedente si se verifica.

Se comunica o adresa a d-lui I. G. Popescu, prin care face cunoscutu cá conformandu-se indicatiuniloru facute de comisiunea societatiei Academice din anul trecut, a prelucratu si a indeplinitu lacunele din lucrarea sa de *Notitie bibliografice*; si prezentandu o parte din acea lucrare tiparita pana la lit. D, cere ajutoriulu Academiei, pentru cá s'o póta tipari intréga, si totuodata a-i incredintia o missiune lexicografica preste frontier'a tiei in tierile locuite de Romani. Se recomanda sectiunii literarie.

D. Sionu comunica cá, dupa insarcinarea ce i s'a datu in sesiunea anului trecut cá se faca unu raportu asupra unei colectiuni de povesti poporale, cari au fostu tramise prin d. Baritiu societatiei Academice, colectantele lor, D. Hintz din Brasiovu, inainte de a le studiá, a fostu nevoitu a le tranite inapoi possessorului lor, dupa cererea sa. Se ia actu.

D. presiedinte comunica cá, in anul trecut d. Dim. C. Sturdza a tramisu pentru colectiunile societatiei Academice: unu pocalu de argintu alu d-lui Moldovei Vasile Lupu; 2) o colectiune complecta de timbre postale si telegrafice romanesci; o colectiune de 150 charte geografice, dupa cum anume se specifica prin adress'a sa, insocita de unu catalogu.

Se decide cá, delegatiunea se adressedie donatoriulu din partea Academiei sentimentele sale de gratitudine. La ordinea dilei raportulu comisiunii insarcinata cu cercetarea lucrarei delegatiunii.

D. Romanu, cá raportoru, dá lectura lucrarei sale dupa care se deschide discussiunea.

D. Hasdeu cere, cá acestu raportu se se tiparésca si apoi se se puna la ordinea dilei in alta siedintia.

D. Stefanescu dice, cá acésta lucrare este mai de multu pusa la ordinea dilei, si tocmai astadi este timpulu a se cercetá, nefiindu alte lucrari pregatite.

D. Romanu intempina, cá niciodata n'a fostu datin'a a se tipari mai inainte asemenea lucrari, ci s'au desbatutu totudeauna fara asemenea cerintie.

Se admite a intrá in discussiune dupa paragrafi. La lectur'a alineatului primu d. Laurianu observa, cá comisiunea in calificarea de *institutiune de Statu* difere in parere cu delegatiunea, care societatiei Academice nu i-ar fi datu asemenea epitetu.

D. Sionu respunde cá, in adevéru nu vede ce necessitate erá se se radice asemenea obiectiuni. Delegatiunea a atribuitu Academiei de astadi epitetulu de *institutiune de Statu*, luandu de basa chiar' testulu legii; acum deca comisiunea séu D. Laurianu, voiescu a sustinea cá si fosta societate Academica erá o institutiune de Statu i se pare unu lucru ce nu merita a se pune in discussiune.

D. Ghica adaoge cá Academica de astadi póta numele de *Institutiune de Statu*, fiindu cá asia i la conservatu o lege promulgata; de sine se intelege cá acestu calificatu nu s'a potutu dá fostei societati Academice, fiindu cá aceea a existatu si a traitu in puterea unu simplu decretu domnescu.

D. Maniu dice, cá intrebarea d-lui Laurianu isi are ratiunea ei; i se pare eróre din partea delegatiunii a afirmá, cá si societatea Academica nu erá o institutiune

de Statu, căci ea a fost instituită de Statu, care i-a incredințiat fonduri și i-a dat o autonomie perfectă, de care s'a bucurat ca și Academi'a de astăzi. Cu toate acestea crede, că discușiunea e de prisos și nu merita a se continua.

D. Babesiu afla distincțiunea naturală și importantă între o instituție publică, că Academi'a noastră creată într-unu Statu constituționalu într-unu modu absolutu, și între aceeași instituție recunoscută prin lege în modu constituționalu, legea în acestu din urma casu dându-i autoritate, valoare și durabilitate recerută pentru de a nu mai putea fi atacată sau ignorată de mineni în Statu. Această fiindu diferință între societatea Academica de mai înainte și între Academi'a română de astăzi, susține asemenea concluziuni.

La alu 6-lea alineatu d. Odobescu observa că comisiunea se pronunță asupra distribuirei premiilor prevăzute prin lege, crede că acesta nu este oportunu, fiindu cestiune ce urmădă a se rezolvă prin regulamentu; conchide a cere suprimarea unei asemenea concluziuni.

D. Romanu observa, că chiar de ar voi se face o modificare în raportu, totuși nu ar putea-o face, fiindu că elu e lucratu și subscrisu de alți doi membri (Domnii Ionescu și Crețulescu), cari astăzi nu sunt în ședință.

D. Maniu dice că, comisiunea trebuia se se marginăscă a spune ce dice legea, era nu a face propuneri.

D. Urechia cere a se șterge acelu alineatu.

D. Laurianu prezintă o propunere subscrisă de d-nii Aurelianu și Papadopolu, care dice: „cestiunea premiilor Lazar și Eliade se va regulă prin unu anume regulamentu.“ După aceste explicațiuni și interpretari §. 1 se aproba. La art. 1 alu §. 2 la pasagiulu relativu la procederea după care s'au datu 1000 lei d-lui Densușianu pentru prelungirea misiunii sale istorice la Pest'a unde se dice că acesta s'a făcutu cu modu neșitatu.

D. Odobescu observa, că modulu acesta a fostu usitatu și în alte rânduri, și a fostu aprobatu de societate.

D. Ghica replica că se observe că prin procesulu-verbalu închițietu pentru acesta se dice categorice că deca mesur'a nu se va aprobă de Adunare, banii se voru plăti de cei ce i-au eliberatu.

D. Babesiu dice că, mai întâi se se face distincțiune între calificarea rezultatelor misiunii domnului Densușianu și între cestiunea acordării banilor. D-lui aproba procedur'a delegațiunii, era asupra misiunii se nu se prejudece înainte de a se ascultă parerea secțiunii istorice.

La alineatul relativu la publicarea analelor, unde comisiunea dice că nu se pôte pronunță, pentru că nu i s'a prezentatu, d-nii Odobescu și Sionu observa, că partea a două e tipărită gata, și că nu s'a scos în circulațiune fiindu că nu s'au terminatu nisce litografii, cari sunt a se anexă la ele. Această se constată prin aducerea cōleloru tiparite pe mēs'a Academiei.

La pasagiulu relativu la tipărirea psaltirei lui Coresi, d. presedinte cere că acesta se se amâne până a două di, fiindu că d. Hasdeu, care trebuie se dea explicațiuni, a fostu nevoitu a absentă.

La acela, relativu la tipărirea pravilei dela Govora d. Odobescu prezintă oper'a tipărită și arată că nu s'a scos în comerțu numai fiindu că n'a avutu timpu se face prefati'a și glossariulu.

La pasagiulu relativu la facerea monumentulu lui Papiu Ilarianu, d. presedinte desvōlta motivele aretate prin raportulu delegațiunii, și conchide a dice, că îndată ce va capetă proiectulu, despre care a luat dispozițiuni a se face, se va pune în lucrare.

D. Laurianu emite parerea, că acesta afacere se se incredinție membriloru familiei și amiciloru repausatulu din Sibiu.

La acesta se respunde că și așa se pôte face, înse după ce se va face proiectulu.

Cestiunea înființării stațiunii meteorologice se recomandă la secțiunea științifică.

După aceste constatari și lamuriri raportulu se votădă în totalu și cu unanimitate.

Ōrele fiindu înaintate, ședința se ridică la 11 și jumătate ōre.

Presedinte, Ioanu Ghica.

Secretariu ad-hoc, G. Sionu.

Sciri diverse.

— (Să cauta unu docente). Pentru institutul de baiati Lumin'a, din comun'a Casciōrele, în plas'a Neajlovului din districtulu Vlașca (Romani'a) se cauta unu alu treilea institutoru pe langa următoarele condițiuni:

Seși cunōscă limb'a maternă perfectu și pe langă această limb'a germană. Se produca certificate din vreo școlă pedagogică și de bună portare morală. Se fia bunu cantaretiu, se cunōscă și vreunu instrumentu de muzică mai alesu viōr'a.

Salariulu anual pe cei de antaiu trei ani va fi câte 400 fl. v. a. = 100 franci seu lei noi, pe alți trei ani 500 fl., era de aci încolo câte 600 fl. v. a. seu 1500 franci și locuința în lăintrulu institutului.

Aspiranții la acelu postu seși arate voința lor în scrisu sau și în persōna celu multu până în 20 22 Septembrie la această redacțiune a „Observatoriulu“, prezentandu și atestatele în copia simplă, căci originalele au se fia prezentate în persōna în dio'a ce se va fixă mai tardiu la d. D. R. Cordescu, directoru alu institutului „Lumin'a“

Celu care voiesce informațiuni mai de aproape despre acelu institutu. le pôte află parte mare în broșur'a intitulată: „Institutulu de baiati Maioru Mișia Anastasieviciu de Clejani, organizatu totu de d. Cordescu.

— (Necrologu). Elisbet'a Bianu, nascută Popu Mateiu, în numele seu, alu fiiloru sei: Eugeniu absolutu de agronomia, Valeria maritată Alesandru Uilacanu profesoriu gimnasiale în Blasiu, Basiliu medicinistu, Victoru, Emilianu, Corneli'a, Leontin'a, Polixena și Virgiliu, alu fratelui seu Simeonu Popu Mateiu notariu primariu alu Consistoriulu metropolitanu în Blasiu, și alu altoru sangeni, cu ănimă infrantă de dorere anunția, că prea iubitulu și neuitatulu seu consociu, respective tata și cumnatu

Basiliu Bianu

fostu oficialu c. r. sub absolutismu, apoi pretore asesoriu la tribunalulu comitatense și în urma pretore, în etate de 57 ani după una viētia conjugală fericită de 26 ani în urm'a unui morbu scurtu înse greu, în 22 Augustu a. c. la 9 ōre antemeridiane a repausatu, dându-si sufletulu în manile creatorelui seu.

Remasițiile pamentesci s'au înmormentatu în 24 Augustu a. c. la 2 ōre postmeridiane în comun'a Fagetu.

Fia-i tierin'a usiōra!

Fagetu, în 23 Augustu 1879.

— (Societatea pentru fondu de teatru romanu.) Adunarea generală din anulu acesta a Societății pentru fondu de teatru romanu, conformu concludului adus de către adunarea generală din anulu trecut la Alba-Iulia, se va ține la Blasiu în zilele de 20 și 21 Septembrie calind. nou, cu următoarea

Programa:

Diu'a prima, 20 Septembrie.

1. Presedintele va deschide adunarea la 11 ōre înainte de miēdiadi în localitatea ce va fi destinată pentru ședințele adunării generale.

2. Se voru alege doi secretari ad hoc pentru redactarea proceselor verbali.

2. Secretariulu Societății va da cetire raportulu comitetulu despre lucrările acestuia dela ultim'a adunare generală.

4. Se va ceti raportulu despre starea cassei Societății și preste totu despre membrii și averea totală a Societății.

5. Se va alege o comisiune de 5 membrii, la care se voru inscrie aceia cari voru voi a fi membrii Societății, încassandu dela densii ofertele în bani, precum și pentru a primi tacsele dela membrii de pan'acuma.

6. Se va alege o comisiune de 5 membrii, pentru cercetarea raportulu cassariulu.

7. Se va alege o comisiune de 5 membrii, la care se voru aretă propunerile ce s'aru face spre înaintarea scopulu Societății.

8. Se voru ține discursuri corespunzătoare scopulu Societății și aretate mai antaiu comitetulu.

Diu'a a două 21 Septembrie.

1. Presedintele deschidendu ședința, se va ceti și verifică procesulu verbalu alu ședinței trecute.

2. Comisiunea esmisa pentru înscrierea de membrii și primire de tacse și oferte, va face raportulu seu și va luă concluziunea necesară.

3. Comisiunea esmisa pentru cercetarea raportulu cassariulu va raportă despre acesta și se va luă concluziune asupra raportulu.

4. Comisiunea esmisa pentru propuneri va raportă despre aceste și se voru luă concluziunile necesare.

5. Se va alege comitetulu Societății pe viitorii trei ani.

6. Se va decide locul și timpul adunării generale următoare.

7. Se va alege o comisiune pentru verificarea procesulu verbalu alu ședinței de astăzi.

8. Presedintele va închide adunarea.

Buda-Pest'a, 31 Augustu 1879.

În numele comitetulu:

Iosifu Vulcanu, Josifu Hosszu.
secretariu. v.-presedinte.

— (Inștiințare școlastică.) La școl'a granțierescă centrală din Vaida-recea c. Fagarasiulu prelegerile în „Class'a de fetițe“ în an. școl. 1879/80 se voru începe numai în 15 Sept. n., ceea ce se aduce la cunoscința p. t. publicu, ce ar dori ași înscrie fetițele la numit'a școlă — pre langă depunerea didactulu (din partea celor negranțieri) de 2 fl. și 1 fl. v. a. că relatu anualu pentru lemne de încălțit.

Vaida-recea, 1 Septembrie 1879.

A. Albani
diriginte școlariu.

— (Decursulu procesulu alu douăle de presa) redicatu în 3 Septembrie contra lui G. Baritiu publicatu întregu în două Nr. din „Sieb. d. Tageblatt“, ilu vomu dá și noi în Nrii urmatori.

— (Unu Februaru rar.) În anulu 1880 se ivesce casulu, care în decursulu unui secolu e numai de trei ori cu potință, că lun'a lui Februaru se aiba 5 Domineci. Acestu casu se va repeti de abia în anulu 1920 apoi 1948 și în 1976.

— (Timpulu) pe aici este frumosu, avuram înse pe la începutulu septemanei și ploii, care au prinsu foarte bine. Piațele sunt foarte frecventate, preturiile bune, fericite de cei cari au prisos de cereali. Pōmele și mai alesu verdetiurile sunt eține.

Contractulu Socialu.

De J. J. Rousseau.

Capitolulu VII.

Despre legistatōre.

Pentru de a descoperi cele mai bune reguli ale societății, care se convina natiunilor, ar fi de lipsă o inteligență superiōră, care se cunōscă toate pasiunile ōmenilor și se nu încerce nici unu raportu cu natur'a noastră și totuși se o cunōscă din fondu; a carei fericire se fia independență de noi și care totuși din bună-voință se se ocupe cu a noastră; în fine care, în progressulu timpurilor seși pastredie o gloriă îndepărtată, care se pōta lucră în unu secolu și se se bucure în celalaltu.¹⁾ Ar trebui se fia Diei aceia, cari se dea legi ōmenilor.

Aceleași consecințe, pe care Caligula le au dedus din fapte, Platone le au dedus din dreptu, pentru de a dá definițiunea barbatulu civilu seu regale, pe care ilu cauta în cartea sa despre guvern. Deca este adevăratu, că unu principe mare este unu omu rar, apoi ce va fi cu unu legistatōre mare? Celu d'antaiu n'are de cătu a urmă modelulu, pe care trebuie se ilu presentedie celalaltu. Acesta este mecanicul, care inventădă machin'a, acela nu este de cătu lucratoriulu, care o montădă și o pune în mișcare. „La nascerea societăților dice Montesquieu,²⁾ capii republicelor sunt aceia, cari facu instituțiunile și după aceea acele instituțiuni sunt care fornēdă pe capii republicelor.“

Acela ce se încumeta a dá instituțiuni unu poporu, trebuie se se simtia capabilu a putea schimbă, așa dicēdu, natur'a omenească, de a transformă fiacare individ, care prin sine însuși este unu întregu perfectu și de sine statatoriu, în o parte a unui întregu cu multu mai mare, dela care acelu individu primescă viēti'a și ființa sa; se alteredie constituțiunea omulu, pentru de a o întări; de a institui o esistență parțială și morală esistenței fizice și independente, pe care noi toti o amu primitu dela natura. Cu unu cuventu, elu trebuie se ia fortiele proprii ale omulu, pentru de a i dá de aceea, care i sunt straine și de care nu se pôte folosi, fără concursulu altora. Cu cătu sunt acele fortie naturale mai mōrte și mai nimicite, cu atăta sunt mai mari și mai durabili, acelea, pe care le castiga și cu atătu va fi și instituțiunea mai solidă și mai perfectă: candu fia-care cetățēnu nu este nimica și nu pōte fi nimica, de cătu numai împreună cu toti ceilalti, și candu forti'a castiga prin toti, este egală seu superiōră sumei de fortie naturale tuturor individiloru, atunci se pôte dice că legistatiunea au ajunsu la celu mai înaltu punctu de perfectiune la care pōte numai se se redice.

Legistatōrele în toate privințele este unu omu extraordinariu în statu. Deca elu trebuie se fia extraordinariu prin geniulu seu, apoi nu mai puțin este elu prin chiamarea sa, care nu se pôte confundă, nici cu magistratur'a, nici cu suveranitatea. Această chiamare, care constituie republic'a, nu face parte din constituțiunea sa: această este o funcțiune particulară și superiōră, ce nu are nimica comunu cu imperati'a omenească, pentru că deca acela, care comandă ōmenilor, nu pōte comandă și legiloru, apoi nici acela care comandă legiloru nu pōte comandă nici ōmenilor, pentru că fiindu altfelu, legile aru ajunge a fi ministrii pasiuniloru sale și nu ar fare altu, decât a perpetuă nedreptățile lui și elu nu ar putea împedecă nici odată, că scopuri particulare se nu alteredie sanctitatea operii sale,

Candă Licurgu au datu legi patriei sale, celu d'antaiu lucru ce au făcutu au fostu: se abdică la demnitatea sa regală.

Cele mai multe cetăți ale Greciei erau îndătinat a increde strainiloru confecționarea legiloru lor. Republicele moderne ale Italiei au imitat adesea această datină. Și Genev'a au făcutu totu așa și se afla bine.³⁾ Rom'a în period'a sa cea mai frumoasă au vediatu renascēdu-se în sinulu

¹⁾ Unu poporu nu ajunge a fi celebru, de cătu candu legistatiunea sa începe a declină! Nu se pôte sci, câte secole au trecut în cari instituțiunile lui Licurgu au făcutu fericirea Spartaniloru, mai înainte de a fi fostu cunoscute în celelalte parti ale Greciei.

Not'a lui J. J. Rousseau.
²⁾ În renunțarea sa capu-d'opera, ce pōrtă titulu: „Grandōrea și decadința Romaniloru“, capitolulu I.
Not'a Traduct.

³⁾ Aceia, cari în Calvin vedu numai pe teologulu cunoscū reu întinderea geniulu seu. Redactarea întieptelor nostre edicte, la care elu au participatu în modu considerabilu, i facu totu atăta onōre că și instituțiunile sale. Ōri ce revoluțiune ar putea se produca tempulu în cultulu nostru, până candu amorulu de patrie și libertate nu se va fi stinsu în ănimile nostre, nu vomu încetă nici odată a binecuvēntă memori'a acestui mare barbatu.
Not'a lui J. J. Rousseau.

seu, tóte crimele de pe timpulu tiraniei si se vediu aprópe de a peri, pentru că au unitu in aceeași mână autoritatea legislativa si puterea suverana.

Cu tóte acestea insii decemvirii nu si'au arogatu nici-odata dreptulu de a face se tréca vreo lege numai prin propri'a lor autoritate. „Nimica din tóte acelea, ce ve propunemu, diceau ei poporului, nu póte trece cá lege, fãra consimtiemetulu vostru. Romani, fiti voi insive autorii legiloru, cãre au se vã face fericiti!”

Celu care redigéda legile, n'are si nu trebuie se aiba nici unu dreptu legislativu si poporul insusi, chiar déca ar voii, nu póte se se lapede de acestu dreptu necomunicabile, pentru-cã conformu pactului fundamentale, numai vointi'a generala póte obligá pe particulari, si pentru că niciodata nu se póte sci, déca o vointia particulara este conforma cu vointi'a generala, mai inainte de a se fi supusu sufragiului liberu alu poporului. Acésta o amu disu dejã, dara nu va fi inutile de a o mai repeti.

Astfelu in operatiunea legislativa se voru aflá doue lucruri ce paru incompatibile: o intreprindere mai pre susu de fortiele omenesci, si pentru a o executá o autoritate, care nu este nemica.

Inca o dificultate, ce merita atentiune. Intieptii cari aru voii se vorbésca multimei in limbajulu lor, éra nu in alu ei, nu aru fi intielesi. Esista inse o mie de idei, cari sunt imposibile de a potea fi traduse in limb'a poporului. Atátu priviri generale, cá si obiecte prea indepartate trecu preste orizontulu seu: fiacarui individu i place numai acelu planu de guvernare, care se referesce la interessulu seu particularu, si elu intielege fórte cu greu advantagele ce i le potu oferi continuatele privatiuni pe cari i le inpuu legile bune. Pentru cá unu poporu, ce se afla in statulu nascédu, se póta intielege sacrele mactime ale politice si se urmedie reguleloru fundamentale ale drepturiloru de Statu, ar trebui cá efectulu se póta fi caus'a. Pentru cá spiritulu sociale, ce are se fia oper'a institutiunei, se póta presidá insasi institutiunei, si ómenii aru trebui se fia, mai inainte de a esistá legi, aceea ce trebuie se devina prin ele. Astfelu legistorele nepotenduse folossi nici de fortia nici de rationamente, se vede necessitatu a recurge la o autoritate de alta natura, care póte rapi fara violentia si adimeni fara de a convinge.

Acésta au fostu, ce au fortiatu in tóte tempurile pe parintii natiuniloru de a recurge la interventiuinea ceriului si, a onorá pe Diei cu propri'a loru intieptiune, pentru cá popórale se se supuie legiloru de statu, cá si celoru ale naturei si se recunósca aceeași putere in formarea omului, cá si in a Statului, ascultandu cu libertate si purtandu cu docilitate jugulu fericirei publice.

Acésta intieptiune sublima, care se redica pe deasupra orizontulu omului vulgaru, este pe care legistorele o pune pe budiele neumeritoriloru spre decisiune, pentru a potea rapi pe aceia prin autoritatea divina, pe cari nu 'i póte misicá prudenti'a omenésca⁴⁾! Dara nu fiacine póte se face pe Diei se vorbésca séu se fia crediutu, candu se anuntia a fi interpretulu lor. Sufletulu sublimu alu legistorelei este adeverat'a minune, care probéda missiunea sa. Ori cine póte se scria pe table de pétra⁵⁾, séu a-si cumpará unu oracolu⁶⁾, séu a pretinde cá se afla in comerci secretu cu vreo divinitate,⁷⁾ ori a dressá o pasere cá se i vorbésca la urechie⁸⁾, séu a aflá alte mijlóce grossiere pentru de a insielá poporulu. Celu ce nu scie decátu acésta, va potea aduná póte prin hasardu, chiar' o trupa de smintiti in giurulu seu, dara elu nu va fondá niciodata unu imperiu si oper'a sa aventuriósa va peri deodata cu elu. Prestigiuri vane sunt

⁴⁾ „E veramente, mai non fù alcuno ordinatore de leggi straordinarie in un populo, che non ricorresse a Dio, perche altrimenti non sareberro accettate; perche sono molti boni conosciuti da unu prudente, i quali non hanno in se raggioni evidenti da potergli persuadere ad altrui.”

Machiavelli: Discorsi sopra Tito Livio, lib. V., c. XI.

(Intr'adeveru nu au existatu nici unu legistorele extraordinariu la vre-unu poporu, care se nu fi recursu la Dumnedieu, pentru cá altcum legile lui nu aru fi fostu acceptate; pentru cá unu intieptu póte se cunósca multe lucruri bune, fara cá ele se posséda ratiuni destulu de evidente, cá se póta convinge si pe altii).

⁵⁾ Moise.

⁶⁾ Romulus.

⁷⁾ Numa Pompiliu cu nimfa Egeria.

⁸⁾ Mohamedu si Napoleon III la Boulogne.

Not'a Traduct.

legaturi trecétóre, numai intieptiunea le face durabile. Legea judaica ce esista inca, si aceea a copilului lui Ismailu, care domnesce de diece secole si jumetate lumea, anuntia inca si astadi pe marii ómeni ce le-au dictatu, si in timpu ce filosofi'a orgoliósa séu spiritulu orbu de partita nu vede in ei decátu nisce inpostori norocosi, adeveratulu barbatu politicu admira in institutiunile lor, acelu geniu mare si puternicu, ce au presidatu la o institutiune atátu de durabila. Din tóte acestea nu trebuie a se conchide cu Warburton, cá la noi politic'a si religiunea au unu obiectu comunu, ci cá la originea natiuniloru una au servitu cá instrumentu la cealalta.

3) Economía politica in viéti'a practica.

(Urmare.)

Unu muncitoru de pamentu pune de o parte, din secerisíulu seu, unu pumnu de grane, pe cari le destinéda cá semintie pentru recolt'a viitóre. Gauresce, restórna pamentulu campului si astépta cá plói'a se desvólte fecunditatea grauntelui, cá érn'a se'lu acopere cu zapada, cá sórele se cóca graulu, se aurésca spicele. Éta prim'a lucrare a omului: munc'a campului. Omulu lucréda pamentulu, se ajuta la acésta cu animalele domestice si produce painea, vinulu, carnea, tóte obiectele necesare la consumatiunea alimentara.

Éta productiunea agricola.

Déra nu ne trebuiescu numai aceste obiecte de prim'a necesitate, mai avemu nevoia inca si de altele cá: hainele care ne inbraca, casele care ne adapostescu, scaunele care ne sustinu. Aceste lucruri trebuiescu facute, trebuiescu produse: trebuie cá cineva se isi dea ostenéda de ale nasce prin munca. Éta ce se numesce productiunea manufacturiera séu industriale.

Se luamu esemplulu celu mai simplu: acésta mobila de stejaru. Ce a fostu ea mai inainte? Unu mare copaciu care crescea in paduri: acésta este ceea ce se numesce materia prima. Candu a fostu vorba de a face acésta mobila, s'a chiamatu mai antai unu taiatoru si l'a rugatu se taie arborulu si se ilu jupóe. Copaciuulu s'a taiatu si s'a jupuitu de cóje. Atunci s'a chiamatu unu dulgheru care a desfacutu arborulu intr'unu numeru óre-care de scanduri, ne date inca la rãnda.

In acésta stare le-au bagatu in comerci. Atunci le-a cumperatu unu templariu, le-a lucratu, le-a unitu si a facutu mésa pe care iti radiemi cótele, cititorule. Éta productiunea industriale.

Bine voiesce de a observá cãtu sunt lucrurile de bine intocmite. Pentru a realisá acésta fratia care este visulu tuturor ómeniloru si alu tuturoru animiloru dorintia, iti dici, in fia care di, fara insa a o crede posibilu: ar trebui cá se fimu buni, caritabili, cá se ne devotamu pentru aprópele nostru; ar trebui cá fia care se se ocupe de cealalti, dupa cum s'aru ocupá de fratele seu séu de tatalu seu; ar trebui cá printr'o perpetua schimbare de serviciu se ne ajutam si se ne usioramu mutualu sarcinele unii altora. Amu fi fórte tari, déca ar esista acésta fratie! Credemu cá nu vei fi prea miratu, déca iti vomu spune cá acésta fratie esista. — Cã-ci ea esista intr'adeveru, si societatea nu este de cãtu punerea ei in practica.

Vrei se iti dau o proba? Ai necessitate de o feréstra la apartamentulu d-tale, iti trebuie o pãreche de incaltiaminte, ai nevoia de o haina, de unu scaunu, ce faci atunci? Faci tocmai acelasi lucru, cá cum ati tine unii altora urmatórea cuventare: Eu, vei dice vecinulu d-tale, nu potu se cladescu o casa, cã-ci nu sunt zidariu; nu potu se punu brósce la usi, cã-ci nu sunt lacatusiu, nu potu se punu gémuri la ferestre, cã-ci nu sunt sticlariu. Astfelu éta invoiéla ce iti-propunu: eu sunt cismaru; vine érn'a si-o se iti trebuiésca cisme; vino pe la mine, eu amu se'ti facu o pãreche de incaltiaminte si d-ta in schimbu se imi dai munc'a d-tale.”

Cand u trecu pe dinaintea unei cismarii si vediu insirate pe rafturi unu mare numeru de incaltiaminte, imi dici, si este, cititorule, o mangæ-tóre gandire: „Pentru cãti ómeni n'a lucratu omulu acesta! Biat'a betrana care nu mai sfirsiesce cu ocupatiunile casnice va gassi siosioni solidi, care se o ferésca de recéla; copilasiulu asemenea va gassi pantofiori care se'i protéga peciórele contra ume-dielei solului. Apoi, pe candu omulu acesta continua, in catulu de josu alu casei, de a face incaltiaminte, este in catulu de asupru unu altu omu care se ocupa de a'i face haine. Candu i va trebui hain'a, se va urcá la vecinulu croitoriu, si

cand u croitorulu va avea nevoia de ghele, se va scobori la vecinulu seu cismariu.”

Nu trebuie déra se vedemu lumea in negru; lucrurile se petrecu intr'unu modu firescu, asia precum fraternitatea ea insa'si o doresce si o consiliéda.

(Va urmá).

Pretiuirele cerealeloru

si altoru obiecte de traiu au fostu la

2 Septembrie in Sibiu:

Grâu, dupa cualitati	1 hectolitru fl.	7.——7.80
Grâu, amestecat	1 „	6.10—6.70
Secara	1 „	3.90—4.30
Papusiou	1 „	4.60—5.—
Ordiu	1 „	3.20
Ovesu	1 „	2.——2.40
Cartofi	1 „	1.25—1.55
Mazare	1 „	6.——6.50
Linte	1 „	9.——10.—
Fasole	1 „	6.——6.50
Lardu (slanina)	50 Kilogram.	30.——35.—
Moneta germana de 100 marce	50 „	28.——28.50
Carne de vita	1 „	40—42
Oua 10 de		—20

Cursulu monetelor in val. austr.

Vien'a, 4 Septembrie

Galbinii imperat. de aur	fl.	5.58 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.33 „
Imperialu rusescu	„	9.35 „
Moneta germana de 100 marce	„	57.75 „
Sovereignu englesi	„	12.— „
Lira turcsca	„	10.58 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	— „

Atestatu medicalu

despre neintrecut'a putere vindecatóre a veritabilei
Ape de gura anatherina

(92) 1—3

Dr. J. G. Popp

in contra morburiloru de gura de natura scorbutica si reumatica a gurei si a gingieloru, precum si in contra dureriloru de dinti.

Atesteu, cá de cãtiva ani am intrebuintatu cu successulu celu mai bunu Ap'a de gura anatherina a c. r. dentistu de curte Dr. J. G. Popp din Vien'a in contra morburiloru de gura scorbutice si reumatice, in contra morburiloru gingieloru, precum si in contra dureriloru de dinti si cá o prescriu inca si acuma in tóte casurile, de órece in decursulu praesci mele mi s'au datu adesea ocaziune de a me convinge despre efectulu ei salutaru.

Miclosiulu-Mare.

Dr. J. Fetter m. p.

Depozitele se afla: in Sibiu la d-nii C. Müller, farmacistu, F. A. Reissenberger, Piat'i mica, S. Stengel, Fried. Thallmayer, comerciantu, W. F. Morscher, farmacistu diplom.; in Orasci'a la d. C. Fuhrmann, farmacistu; in Brasiovu la d-nii E. Fabick, W. Jekelius, Ad. Kugler, Goos, Hornung, farmacistii, Demeter Eremias, comerciantu; in Mediasiu la d. dr. Fr. Folberth, farmacistu; in Sebesiu la d-nii J. C. Reinhardt, J. Ludwig Bieder, farmacisti; in Sighisóru la d-nii J. B. Missetbacher et filii, J. B. Teutsch, precum si in tóte farmaciele, parfumeriile, magazinele de galanterie si de materiale din Transilvan'a.

Epilepsi'a

ból'a rea, nevoia) o cureadia prin corespondentia in scrisu mediculu specialistu Dr. Killisch, Dresd'a (Neustadt). Esperientia mare, de órece au tractatu preste 11,000 casuri. (84) 4—4

SPIRITU ARTRITICU

inventatu de Heinrich Bloch in Eger (Boemi'a), recunoscutu preste totu cá medicin'a cea mai sigura contra sioldinei si reumathismului, aplicandu in 24 de óre si frecandu cu ea partile dureróse, sioldina si reumathismulu incéta cu totulu. Pretiulu unei sticlitie este de 60 cr. v. a.; tramisa cu posta la comanda, sau pe langa assignatiune 66 cr. v. a. Celoru care ilu voru luá spre vendiare in comisiune, li se dá unu rabatu corespondietoru. In tóte cetatile mai mari se deschidu deposite. Am in posesiunea mea mai multe mii de ateste si scrisori de multiamita pentru precelenti'a acestei medicine. Comandele se esecutéda totu-deauna cu întórcerea postei in modulu celu mai conscientiosu.

Heinrich Bloch in Eger (Boemi'a)

proprietariu alu medaliei de auru pentru arte si sciintia.

In calitate originala se afla: in B. Pest'a la Josef Török, Timisóru la Ernest Járomisz, Stefanu Tárcsay si C. M. Jahner la „Regele ungrescu”, in Pojon la Feldenek Ferencz si la Soltz Reszo la „St. Marton” in Szeghedin la Barcsai Caroly, Makon Josef si Csikós N., in Zagrabia la Mittelbach Zsigmond, in Eszek la Dienes J. C., in Sibiu la Morscher W. Fr., in Brasiovu la Steiner J. la „leulu de aur”, in Clusiu la Székly Miklos si la tóte farmaciele mai mari din tíera si strainetate. (90) 3—10

UMRATH & COMP. in PRAG'A,

fabricanti de machine agricole (69) 20—20

se recomanda prin specialitatile lor, renumite prin esecutarea loru fórte solida, ambletu usioru, productivitate mare si treieratu curatu a

Machinele loru de treieratu de mana si cu verteju

dela 1 pana la 8 poteri de cai séu boi atatu locomobile catu si stabile. Mai in colo fabricamu in marimi diferite si de o constructiune probata;

Giure pentru bucate, taiatóre de paie, mori pentru sdrobitu etc. etc.

Catalóge ilustrate in limbile patriei, se tramitu gratuitu si franco.